

EURASIAN EDUCATION, SCIENCE AND INNOVATION Journal

PROCEEDINGS

**OF THE V INTERNATIONAL SCIENTIFIC PRACTICAL
CONFERENCE “ADVANCED MODELS OF EDUCATION
AND SCIENCE IN DIGITAL EDUCATION”**

V ISPC AMESDE 2020

21-22 December 2020

PROCEEDINGS

**OF THE I INTERNATIONAL SCIENTIFIC-PRACTICAL
CONFERENCE OF SCHOOLCHILDREN, STUDENTS,
UNDERGRADUATES "NEW OPPORTUNITIES FOR
DISTANCE LEARNING"**

I ISPCSSU NODL 2020

21-22 December 2020

Volume 4, January 2021

Published Aachen, Germany

CONTENT

V ISPC AMESDE 2020

--- EDUCATION ---

Жунисбекова Ж.А., Момбиева Г.А., Джексенбаева К.О. ЖЕКЕ ТҰЛҒАНЫҢ ФУНКЦИОНАЛДЫ САУАТТЫЛЫҒЫН ДАМУДЫҢ КЕЙБІР ПЕДАГОГИКАЛЫҚ-ПСИХОЛОГИЯЛЫҚ АСПЕКТІЛЕРІ	10
Файзуллаева Н. С. ВЛИЯНИЕ ЦИФРОВИЗАЦИИ ЭКОНОМИКИ НА ТРАНСФОРМАЦИЮ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОГО ПРОЦЕССА	14
Жунисбекова Ж.А., Қойшыбаева Н.И., Жақсылық Е. ЖОҒАРЫ ОҚУ ОРЫНДАРЫНДА ОҚЫТУДЫҢ ДӘСТҮРЛІ ЕМЕС ӘДІСТЕРІН БЕЛСЕНДІ ҚОЛДАНУ ЖОЛДАРЫ	17
Жунисбекова Ж.А., Кабылбекова З.Б., Изтаев Ж.Д. «БОЛАШАҚҚА БАҒДАР: РУХАНИ ЖАҒҒЫРУ» - ТҰЛҒАНЫҢ ҚАРЫМ- ҚАТЫНАС МӘДЕНИЕТІН ҚАЛЫПТАСТЫРУ	20
Жунисбекова Ж.А., Керимбекова Р.А., Қойшыбаева Н.И. БОЛАШАҚ ПСИХОЛОГ МАМАНДАРДЫҢ ШЫҒАРМАШЫЛЫҚ ІС-ӘРЕКЕТІН ДАМУ ЖОЛДАРЫ	24
Жунисбекова Ж.А., Керимбеков М.А., Қойшыбаева Н.И. БОЛАШАҚ МАМАНДАРДЫ КӘСІБИ ІС-ӘРЕКЕТКЕ ДАЙЫНДАУДЫҢ КЕЙБІР ПЕДАГОГИКАЛЫҚ-ПСИХОЛОГИЯЛЫҚ АСПЕКТІЛЕРІ	28
Мамаражабов Ш. Э. ДИФФЕРЕНЦИАЛЛАШҚАН ТАЪЛИМ – БҰЛАЖАК МУТАХАССИСЛАРНИНГ УМУМҚАСБИЙ КОМПЕТЕНЦИЯСИНИ ШАКЛЛАНТИРИШ ОМИЛИ СИФАТИДА	32
Қойшыбаева Н.И., Жунисбекова Ж.А., Момбиева Г.А. ӨЗІН-ӨЗІ ТАҢУ – БОЛАШАҚ МАМАНДАРДЫҢ ҚҰНДЫЛЫҚ ҚАСИЕТТЕРІН ҚАЛЫПТАСТЫРУШЫ	34
Тұрабеков Ф.С. МУЛЬТИМЕДИАЛИ ЭЛЕКТРОН ҚҰЛЛАНМА ВА ВИРТУАЛ ЛАБОРАТОРИЯ– БҰЛАЖАК ПРОФЕССИОНАЛ ТАЪЛИМИ ҰҚИТУВЧИСИНИ ТАЙЁРЛАШ ОМИЛИ	40
Қойшыбаева Н.И., Жунисбекова Ж.А., Назарова Б.С. ОТБАСЫ - ТӘРБИЕНІҢ БАСТЫ НЕГІЗІ	46
Жунисбекова Д.А., Утенов Н.М., Такибаева Г.А., Куракбаева С.Д. ПЕДАГОГИЧЕСКИЙ АСПЕКТ МЕТОДИЧЕСКОЙ ПОДГОТОВКИ БУДУЩЕГО УЧИТЕЛЯ МАТЕМАТИКИ К ДИФФЕРЕНЦИРОВАННОМУ ОБУЧЕНИЮ УЧАЩИХСЯ ШКОЛЫ	51
Шомуротова Н.Н. ЁШЛАРНИ ЎЗЛИК ҚАДРИЯТЛАРИНИ ШАКЛЛАНТИРИШДА ТАЪЛИМ СИФАТИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШНИНГ АҲАМИЯТИ	56

13. Чилинрова Л., Спиридонова Б. Играя, учимся математике. - М., 1993.
14. Коваленко В.Г. Дидактические игры на уроках математики. - М., 1990.
15. Акшина А., Жаркова Т. Психолого-педагогические особенности проведения дидактических игр. - М., 1990.
16. Жикалкина Т.К. Система игр на уроках математики в 1 и 2 классах. - М., 1996.

References

1. D.A. Zhunisbekova, H.A. Ashirbayev, G.M. Tynybek, S.R. Dulatov. Psychology and pedagogical problems of future teachers when studying algebraic material. // Works of the international academic and research conference "Auezov readings-13: "Nurly zhol" - a strategic step on the way of industrial and innovative and social and economic development of the country". - Shymkent: M. Auezov UKGU, 2015. - Volume 6. - Page 62-66.
2. Zhunisbekova D.A., Utebaeva A.T., Akimbayev A.A., Nurzhigitov A.S., etc. Application of active teaching methods in the psychological and pedagogical activity of the teacher. - "Modern problems of science and education". - 2012. - №6. (appendix "Pedagogical Sciences"). - pp.36. - Russia. impact factor 2010 = 0,097.
3. Zhunisbekova D.A., Tastanov E.A., Abdrakhmanova A.N., Kerimbekov M.A. Features of the organization of educational activities of students in solving mathematical problems in conditions of differentiated learning. // Proceedings of the V Russian Scientific and Practical Conference "Research Work as a Factor in the Formation of an Effective Educational Process in a Modern University." - Tomsk: 2011. - pp. 103-108.
4. Zhunisbekova D.A., Shirimbekova G., Ashirbaev H.A., Tlesbaeva J.A., Imanbaeva A.B. Methods of organizing the educational activities of students in solving mathematical problems in the context of differentiated learning. // Materials of the XIII International Scientific and Practical Conference «PERSPEKTYWICZNE OPRACOWANIA SANAUKA I TECHNIKAMI- 2017», Prague, Poland. - 2017. - Volume 3, p. 60-62.
5. Zhunisbekova D.A., Kurakbaeva S.D., Kalbaeva A.T., Kurakbaev A.D. Some psychological and pedagogical problems of future teachers when studying algebraic material at school. // International popular science journal "Science and Life of Kazakhstan." UKPU, Shymkent. - No. 1/2 (55), 2018. - p.142-145.
6. Zhunisbekova D.A., Ashirbaev Kh.A., Suigenbayeva A.Z., Tlesbayeva Zh.A. Preparation of the future teacher for the organization of educational activities of students of modern school. // Proceedings of the international scientific and practical conference "Auezov readings - 17: New impulses of science and spirituality in the world space," Volume 3. Shymkent, UKSU named after M. Auezov, 2019. - pp. 297-301.
7. Perova M.N. Didactic games and exercises in mathematics. - М., 1996.
8. Bepalko V.P. Pedagogy and progressive learning technologies. /V.P. Bepalko. - М.: Publishing House IRPO MO of the Russian Federation, 1995. - 336 p.
9. Kukushin V.S. Theory and methodology of training: a textbook. - Rostov-on-Don: Phoenix, 2005. - 474 p.
10. Elconin D.B. Psychology of the game. - М., 1978.
11. Shchedrovitsky G.P. Methodological comments on pedagogical research of the game. - М., 1999.
12. Zaporozhets M. Psychology and pedagogy of the game of preschoolers. - М., 1996.
13. Chilinrova L., Spiridonova B. Playing, studying mathematics. - М., 1993.
14. Kovalenko V.G. Didactic games in mathematics lessons. - М., 1990.
15. Akshina A., Zharkova T. Psychological and pedagogical features of didactic games. - М., 1990.
16. Zhikalkina T.C. A system of games in mathematics lessons in grades 1 and 2. - М., 1996.

ЁШЛАРНИ ЎЗЛИК ҚАДРИЯТЛАРИНИ ШАКЛЛАНТИРИШДА ТАЪЛИМ СИФАТИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШНИНГ АҲАМИЯТИ

THE IMPORTANCE OF IMPROVING THE QUALITY OF EDUCATION IN THE FORMATION OF YOUNG PERSONAL VALUES

Н.Н.Шомуротова
N.N.Shomurotova

Ташкентский государственный экономический университет, Ташкент, Узбекистан
Tashkent State Economic University, Tashkent, Uzbekistan

Аннотация: мақолада таълим сифатини такомиллаштиришдаги муҳим масалалар, олий таълимда маънавий-ахлоқий мазмунни кучайтириш, ёшларни миллий қадриятларга ҳурмат, инсонпарварлик ва юксак маънавий ғоялар асосида ватанпарварлик руҳида тарбиялаш, уларда ёт гоё ва мафқураларга қарши иммунитетни мустаҳкамлаш борасидаги ишларни янада ривожлантириш ва таълим жараёнида қадриятларни ёшларга сингдириб бориш, бўш вақтни самарали ташкиллаштириш масалалари ёритилган. Ёшларнинг жамиятдаги фаоллигини ошириш, ўз фаолиятдан қониқиш ҳиссини шакллантиришга эътибор қаратиш

масалалари эмпирик таҳлиллар орқали ёритилган. Талабаларнинг “Оммавий маданият” таъсирига берилиши, хулкий оғишларнинг келиб чиқишида оиладаги носоғлом муҳитнинг таъсири ва таълим тизимидаги маънавий-маърифий ишларнинг савияли, таъсирчан ва тўғри йўналтирилган тарзда ташкиллаштирилмаслиги, жамиятдаги тутган мавқеи ва «Мен»лигини атрофдагилар томонидан тан олинмаслиги таъсирида юзага келиши масалаларига тўхталинган.

Abstract: The article focuses on improving the quality of education, strengthening the moral and ethical content of higher education, educating young people in the spirit of respect for national values, humanity and high spiritual ideas, strengthening their immunity to foreign ideas and ideologies, and inculcating values in education. Issues of effective organization of leisure time are covered. The issues of increasing the activity of young people in society, focusing on the formation of a sense of satisfaction with their activities are covered through empirical analysis. Students' exposure to "popular culture", the impact of unhealthy family environment on the origin of moral deviations and the lack of level, effective and well-organized spiritual and educational work in the education system, the role of society and the lack of recognition of "I" by others.

Калит сўзлар: концепция, кадрият, девиант хулқ, эмансипация, инновация, креатив фикрлаш, таълим интеграцияси.

Keywords: concept, value, deviant behavior, emancipation, innovation, creative thinking, educational integration.

Инсон олий кадрият бўлиб, инсонни камолоти, шаклланиши, ҳаётга бўлган муносабати мавжуд ижтимоий кадриятлар асосида таркиб топиб боради. Ва барча кадриятлар инсон учун хизмат қилади. Инсонни бетакрорлиги ва ўз вақтида у яратувчи ва ўрни келса буғунчи эканлиги ҳам ҳақиқат! Муаммо унга тўғри таъсирни яратиш, уни кадриятларини кадрлаш ва ўзгаларга ҳам шу кадриятлар орқали муносабат ўрнатишга ўргатишдан иборат. Бугунги дунё глобаллашуви рўй бераётган бир даврда жамиятга кириб келаётган, таъсир этаётган ҳар бир шахсни алоҳида ижтимоий капитал эканлигини эътироф этган ҳолда, уни ижтимоий ижобий мавқени ярата олиш, ижобий биоэнергия қувватига эга бўлишини таъминлаш таълим ва тарбияни олдидаги энг муҳим муаммолардан бирига айланди. Таълим нечоғлик замонавий тенденцияларга, инновацион ғояларга йўналтирилмасин унда миллий ва умуминсоний кадриятлар таъсири сингдирилмас экан, унга тўхталинмас экан, бундай янгиланиш ижтимоий қиймати паст натижадорликни келтириб чиқаради.

Шундай кадриятлар ҳам мавжудки, улар муайян бир миллат, элат ва халқ ҳаёти, турмуш тарзи, уларнинг ўтмиши, келажак ва яшаётган ижтимоий муҳит билан боғлиқдир. Улар миллий кадриятлар дейилади. Энг олий кадрият инсон, унинг фаолияти, турмуш тарзи, ҳатти-ҳаракати, ишонч-эътиқоди, умр маъноси, хулқ-одоби билан боғлиқ шахсий кадриятлардир. Бу кадриятлар эса умумбашарий ва умуминсоний кадриятлар негизида шакллантирилади.

Сўнгги вақтларда таълим ва тарбия тизимида маънавий таъсир чораларида заифликни кузатилаётганлиги, ёшларни “оммавий маданият” унсурларига хос таъсирга тушиб қолаётганлиги кадриятлар мазмунини даврга, ёшлар эҳтиёжига монанд тарзда етказа олмаётганлигимиздан далолат беради. Таълим сифатини такомиллаштириш ва самарадорлигини таъминлаш деганда аввало шахс сифатида ўзини англаган, ўз кадриятларини тан олган бўлажак мутахассисларни, кенг қамровли билимга, мушоҳадага эга бўлган изланувчан кадрларни тайёрловчи таълим тизими англанади.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг 08.10.2019 йилдаги ПФ-5847-сонли «Ўзбекистон Республикаси олий таълим тизимини 2030 йилгача ривожлантириш концепциясини тасдиқлаш тўғрисида»ги Фармонида «олий таълимда маънавий-ахлоқий мазмунни кучайтириш, ёшларни миллий кадриятларга ҳурмат, инсонпарварлик ва юксак маънавий ғоялар асосида ватанпарварлик руҳида тарбиялаш, уларда ёт ғоя ва мафкураларга қарши иммунитетни мустаҳкамлаш борасидаги ишларни янада ривожлантириш зарурати мавжуд»лиги келтириб ўтилган бўлиб, бу масалалар аввало миллий кадриятлар тизимига асосланган ҳолда “ёшларнинг қонун ҳужжатлари мазмун-моҳиятидан хабардорлиги, ҳуқуқий онги ва маданиятини ривожлантириш, уларда соғлом турмуш тарзига риоя этиш, инсон ҳуқуқлари, гендер тенглиги, тинчликпарварлик ва миллатлараро тотувлик, виждон эркинлиги, барча миллат ва элатларнинг тиллари, урф-одатлари ва анъаналарини ҳурмат қилиш каби умуминсоний кадриятлар билан бирга

¹ <https://lex.uz/>. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 08.10.2019 йилдаги ПФ-5847-сонли «Ўзбекистон Республикаси олий таълим тизимини 2030 йилгача ривожлантириш концепциясини тасдиқлаш тўғрисида»ги фармони.

миллий-ахлоқий кадриятларни камол топтириш, ижтимоий-сиёсий ва иқтисодий фаоллик, мустаҳкам фуқаролик позициясини шакллантириш” муҳимлиги таъкидланади.

Таълим сифатини такомиллаштиришда ёшлар тарбиясида ота-оналар, маҳаллалар ва олий таълим муассасалари ҳамкорлигини тизимли ташкил этишни таъминланиши таълим ва тарбия интеграциясини ҳосил қилади. Ижтимоий тарбиянинг дастлабки ўчоғи оила бўлиб, айнан ота ва она таъсирида болада ижтимоий-ҳуқуқий маданият савияси шаклланади. Боладаги турли хулқ оғишларининг, яъни, девиант хулқнинг олдини олиш имконини таъминловчи субъектив ҳимоя механизмлари ҳам илк бор оиладаги муносабатлар ва таъсирлар асосида таркиб топади. Чунки оилавий кадриятлар болани нафақат шахс сифатида ўзлигини англаш, балки бола томонидан жамият нормаларини билиш, уларга амал қилишга ҳам ўргатади. Жамият ҳаётида ёшлар тарбияси, уларнинг баркамол инсон сифатида шаклланиши масаласи ҳар бир мамлакатда ўз даврининг асосий масалаларидан бири сифатида қаралиб келинган. Шарқда жумладан, юртимизда ҳам бу соҳага қадим-қадим даврлардан катта аҳамият бериб келинган. XIV аср илм-фанининг ёрқин намоёндаси ҳисобланган Жалолиддин Девонийнинг «Болалар тарбияси ҳақида» ва «Ахлоқи Жалолиддин» (Жалолиддиннинг ахлоқи) асарларидаги одоб-ахлоқ ва ёшлар тарбиясига бағишланган чуқур фалсафий ғоялари, Кайковуснинг «Қобуснома» асаридаги болаларни ахлоқий тарбиялашга йўналтириган қарашлари бугунги кунда ҳам ёшларни тўғри йўлга бошлашда инсоният ва жамиятга нисбатан турли хил қабилликларни амалга оширмастикка ундашда муҳим аҳамиятга эга. Инсоний фазилатларни таркиб топишида кадриятларнинг ўрни хусусидаги қарашларни қамраб олган Девонийнинг ахлоқ ҳақидаги фикрлари ҳам диққатга сазавордир.

Ислом динининг муқаддас китоби ҳисобланган Қуръони Карим ва Ҳадиси шарифларда ҳам ёшлар тарбияси, одоб-ахлоқ, виждон, иймон ва эътиқод тўғрисида ғоят қимматли фикр-мулоҳазалар билдирилади. Шарқ менталитетида тарбиянинг энг таъсирчан усуллари сифатида минг йиллар давомида аجدодларимиздан кадрият сифатида мерос бўлиб келаётган ижтимоий тажрибага суяниш мавжуд. Бугунги кунда ижтимоий-иқтисодий юксалишлар сари интилаётган жамиятда ана шундай кадриятлар мазмунини сақлаб қолиш, унга оилада, ижтимоий жамиятдаги муносабатлар ва фаолиятлар давомида қатъий амал қилиш турли ёт ғоялар таъсирига тушиб қолиш, ўзлигини йўқотиш ва тубанлашиш каби салбий иллатларни олдини олишда самарали йўл ҳисобланади. Ўсмирлик ёши шундай психологик табиатга эгаки, турли хулқ-атвор ва турмуш тарзига тақлид қилишга, ўз имкониятларини намоён этишга мойилликни намоён этади. Ўсмирларни турли девиант табиат (хулқ оғишлари)га мойиллигини юзага келишида оммавий ахборот воситаларининг кучли таъсирга эга эканлиги билан бир қаторда, айниқса телевидения, интернет саҳифаларида ва турли хил дисклар орқали намоёйиш этилаётган кинофильмлар, кўрсатувлар баъзан таъсир кўрсатиши мумкинлигини ҳам таъкидлаб ўтиш лозимдир.

Шахс шаклланаётган муҳит ўзаро меҳрли муносабатлар, ҳурмат, кадрлашлар асосидаги ижтимоий таъсирларга асосланган бўлса, у кўпчиликни тинглай оладиган, ўз хулқ-атворини ўзгалар билан таққослаб хулоса чиқарадиган, оиладаги сингдириладиган талабларни муносиб ижро қиладиган фазилатларга эга бўлиб тарбияланади. Оиланинг тўлиқ бўлиши, яъни, унда ота ва она ролининг бўлиши, уларнинг ўзаро меҳр-оқибатда, ўзаро ҳурмат ва тинчлик-тотувликда турмуш кечириши бола тарбиясида катта аҳамиятга эгадир. Тўлиқ ва нотўлиқ оилалар муҳитида тарбияланган болаларни хулқ-атворидаги жиҳатлар қиёсланганда шу нарса аён бўлдики, оиланинг нотинчлиги, нотўлиқ бўлиб қолишидан аксарият ҳолатларда аёллар ва уларнинг фарзандлари жабр кўрадилар, чунки боқувчисини йўқотган, вояга етмаган фарзанди бор аёлларнинг деярли кўпчилиги - бу хотин-қизлардир. Оиладаги ота таъсирини йўқлиги фарзанд тарбиясида, айниқса ўғил болалар тарбиясида сезилади. Тарбияси қийин ўсмир жамиятдаги носоғлом муҳит билан қанчалик яқин муносабатда бўлса, улар ўртасидаги муносабатлар динамикасининг ривожланиш хусусиятига кўра, хулқ оғиши келиб чиқиш даражаси юқори бўлади. Хулқий оғишларнинг келиб чиқишида шахснинг ўрнини, унинг руҳий оламини, жамиятда тутган мавқеи ва шахс «Мени» тушунчаларини рад этилганлиги сабаб бўлганлигини кузатамиз.

Бунинг олдини олишнинг жамоатчилик амалиётида синалган йўллари бу - кенг жамоатчилик-маҳалла, мактаб, олий ўқув юрти, ўрта махсус касб-ҳунар таълими масканлари, “Ёшлар иттифоқи” каби ижтимоий институтлар, жамоатчилик ташкилотларини кенг қамровли эътиборини берилишидир. Бу борада ёшлардаги турли янги ғояларни, ташаббусларни тарғиб қилишга қаратилаётган танловларни жорий этилаётганлиги, ёш тадбиркорлар учун кредитларни берилаётганлиги эътиборга молик.

Ёшлардаги новаторлик, ихтирочилик қобилиятларини, ҳаётда ўзига бўлган ишончни орттирилишида оила, референт гуруҳларида ҳамкорликда ижод қилиш, яратувчанлик фаолиятини амалга оширилишини таъминланган бўлиши муҳим саналади. Хусусан, ўсмир ёшида ҳар томонлама эмансипацияга эришиш истаги уларни ўз эҳтиёжлари учун етарли маблағга эга бўлиш хиссини ҳам орттиради. Оилавий тадбиркорликни, касаначилик фаолиятини мавжуд имкониятларни эътиборга олган ҳолда оқилона ташкиллаштирилиши шахсни ўз иқтисодий эҳтиёжларини қондиришни таъминлабгина қолмай, ўз имкониятларини синовдан ўтказиш, эртанги кунда мустақил фаолият юрита олиш малакасига эга бўлиш, катталар билан тил топишиш каби ижтимоий тажрибасини шакллантиради. Тадбиркорлик фаолияти билан шуғулланаётган ёшларни ўз фаолиятларидан қанчалик қониққанликларини ўрганганимизда қуйидагича натижалар намоён бўлди.

Жадвал 1. “Тадбиркорлик фаолияти билан шуғулланадиган ёшларни ўз фаолиятларидан қониққанлик даражасини баҳолашлари”

Ёшларнинг ўз фаолиятларини баҳолашлари	% ҳисобида
Ўзимни моддий маблағимга эга бўлишим	24%
Оилавий даромадга ҳисса қўшаётганим	21%
Жамият тараққиётига ҳисса қўшаётганим	18%
Тадбиркорликни бошқа соҳаларида ҳам ўзимни синаб кўриш истагини пайдо бўлаётгани	15%
Тадбиркорлик бўйича тажрибамни ортаётгани	13%
Келажакда хорижий корхоналар билан ҳамкорлик қилишга интилаётганим	9%
Жами	100 %

Демак, таълим тизимида ўқув жараёнларидан ташқари, турли танловлар, гоёлар, инновациялар бўйича конкурсларни жорий этилиши ёшларни ўз фаолиятларини йўлга қўйишларига, ўзларига бўлган ишонч ва ҳар томонлама ўзини синаб кўриш амалиётини яратади. Натижалардан кўришиб турибдики, ёшларни ўз фаолиятларидан қониқишларида “ўзимни моддий маблағимга эга бўлишим”-(24%) энг устувор мотивация сифатида ифодоланди. Ёшлар ўз эҳтиёжларини таъминлашларида ўз маблағини ишлаб топиши, ўзига ишончни таъминловчи асосий таъсирлардан деб баҳолашни мумкин бўлади. “Оилавий даромадга ҳисса қўшаётганим”-(21%) жавобини ўзи ҳам нафақат ўз талабларини қондириши, балки оиласига ҳам нафи тегаётганлигидан мамнун эканлигини, бу ҳам ўзидан қониқиш ҳиссига ижобий таъсир қилувчи фактор эканлигига далолат беради. Бу эса оилага йўналганлик бирлик туйғусини шаклланганлигидан далолат беради. “Жамият тараққиётига ҳисса қўшаётганим”- (18%) жавобида эса жамиятда ўз улушини борлигини идрок қилиш, ўзини бу жамиятдаги ислохотларга дахлдор эканлигини англашини мавжудлигини билдиради. Бу эса ватанпарварлик, бунёдкорлик ҳиссларини, интилишларини таъминлайди. “Тадбиркорликни бошқа соҳаларида ҳам ўзимни синаб кўриш истагини пайдо бўлаётгани”- (15%), ўз имкониятларини тан олиб янада билим, тажрибасини кенгайтириш, бу борада ўзини синаб кўриш хохиши сари интилаётганлигини билдиради. Аслида эса креатив бўлган гоёлар, инновацион янгилликлар мана шундай ўз фаолиятини баҳолай оладиган ёшлар ҳаракатларида юзага келади. Мана шундай ташаббускорлик, ўз устида ишлаш ва келажакни режалаштириш сари ҳаракатланишни олий таълимдаги таҳсил олаётган ёшлар ўртасида оммалаштиришга эътибор қаратиш керак. Бунда турли соҳаларда ўз ютуқларига эришган мутахассислардан маҳорат дарсларини ташкиллаштириш, ноанъанавий-амалий танловларни талаба-ёшлар ўртасида жорий қилиб бориш таълим сифатини таъминлашдаги ва такомиллаштиришдаги кескин ўзгартирувчи туртки бўлиб хизмат қилади. Ва бу ўз вақтида фақатгина назарий билимларнигина эмас, амалий тажрибаларни ҳам уйғунлаштириш, эртанги кунда бемалол мустақил равишда амалий фаолиятга киришга тайёрлигини ҳам таъминлайди. Ёшлардаги ички мотивацияларни бундай оширишга қаратилган амалий фаолиятни ташкиллаштиришга қаратилган тизимни таълим жараёнида ташкиллаштириш, уларни аудиториясини, ўзаро бир-бирларига таъсир этиш имкониятини янада кучайтиради. Бу ўз ўрнида турли ёт гоёларга берилувчанликни, ўз шахсидан, фаолиятдан, жамиятдаги мавқеидан “қониқмаслик” каби субъектив муаммони ҳосил бўлишини олдини олади. Бу масала хусусида «Ўзбекистон Республикаси олий таълим тизимини 2030 йилгача ривожлантириш концепцияси»да ҳам алоҳида тўхталинган бўлиб, “олий таълим муассасаларида таълим, фан, инновация ва илмий-

тадқиқотлар натижаларини тижоратлаштириш фаолиятининг узвий боғлиқлигини назарда тутувчи «Университет 3.0» концепциясини босқичма-босқич жорий этиш; талаба-ёшларни ҳунар ўрганиш, янги билим эгаллаш, ўз устида ишлаш, замонавий технология ютуқларидан мақсадли фойдаланиш, тадбиркорлик кўникмаларини шакллантиришга ундаш орқали уларнинг бўш вақтларини мазмунли ўтказиш учун таълим муассасаларида шарт-шароитлар яратиш; талаба-ёшларни турли ахборот хуружлари, ёт гоёлар таъсирига тушиб қолиши, улар томонидан ижтимоий хавfli қилмишлар содир этилиши ҳолатларининг олдини олиш...” каби муҳим масалаларни тезкорлик билан ҳал этиш келтириб ўтилган.

Олий таълим тизимида ёшларни бўш вақтини самарали ташкиллаштириш борасидаги шахсий кўникмаларини, маданиятини шакллантиришга ҳам жиддий эътибор қаратиш лозим. Бўш вақтга муносабат ҳам инсонни қандай кадриятга эга эканлигини кўрсатади. Бўш вақт инсондаги ички энергияни, ўзига бўлган субъектив муносабат ва баҳони, жамиятдаги мавқеини белгиловчи муҳим омил саналади. Бошқаларнинг доимий назорати ва тайзиқи билан эмас, балки онгли равишда ўзини режа, истаклари билан фойдали бўлган машғулотларда бўш вақтини ташкиллаштира олиш қобилиятига эга ёшлар бўш вақтни ташкиллаштира олиш маданиятига эга ҳисобланади. Аксарият ихтиролар, инновация гоёлари бўш вақтдаги самарали машғулотлардан илҳомланиш эвазига юзага келишини илмий адабиётлар ҳам тасдиқлайди.

Демак, аввало таълим сифатини такомиллаштиришга эришишни ҳар бир ёшни ўзини ўзи тан олиши, ўзини кадрлай билиши ва шу Ватанни алоқадор узилмас бўғини сифатида таъсирга эга эканлигини англай олишидан бошлашимиз керак бўлади. Қачонки шахс ўз кадриятларига, аниқ мавқеига эга бўлар экан у турли хатарли қарамликлар, ёт гоёлар таъсирига берилиш каби салбий иллатлардан холи бўлади. Буни эса бевосита таълим олаётган масканида ўзини кўрсата олиш, ўзидан мамнун бўлиш, жамоаларда биргаликда интерактив ишлашни ташкиллаштириш орқали таъминлашга эришиш лозим бўлади. Шахс камолотида ўзидаги фаолият натижаларини қанчалик исбот топиши ва жамият томонидан буни қўллаб-қувватланиши уни ҳам руҳан, ҳам ижтимоий жиҳатдан қониқишини таъминлайди. Бу эса ҳар бир ҳаракатини онгли тизимлаштиришга, ички мотивациясини ортишига замин яратади. Айнан мана шундай таъсирлар жараёнида шахсдаги ўзи илғамаган қобилиятларини, салоҳиятларини намоён бўлишиги имкон яратилади. Сўнгги йилларда ёшларни қўллаб-қувватлаш, жамиятдаги фаолликларини оширишга шароит яратишга давлат сиёсати доирасида эътибор қаратилётганлиги миллат давомчилари бўлган келажак авлод тарбиясига янада жиддий эътибор қаратиш зарурлигини кўрсатади. Зеро ўзбек халқида ҳар доим фарзандларини ўзидан кўра салоҳиятли, оқил, маънавиятли ва ишбилармон қилиб камолга етказиш мотивацияси устувор кадрият сифатида ардоқланади.

Манбалар

1. <https://lex.uz/>. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 08.10.2019 йилдаги ПФ-5847-сонли «Ўзбекистон Республикаси олий таълим тизимини 2030 йилгача ривожлантириш концепциясини тасдиқлаш тўғрисида»ги Фармони.
2. Кайковус. Қобуснома. Тошкент. 1994, 170 б.
3. Гаипназаров Р. Маънавий-ахлоқий кадриятлар ва ёшлар тарбиясида уйғунлик. Методик қўлланма.– Тошкент: Янги аср авлоди, 2009.–95 б.

References

1. <https://lex.uz/>. Decree of the President of the Republic of Uzbekistan dated 08.10.2019 No PF-5847 "On approval of the Concept of development of the higher education system of the Republic of Uzbekistan until 2030".
2. Kaykovus. Nightmare. Tashkent. 1994, 170 p.
3. Gaipnazarov R. Spiritual and moral values and youth harmony in upbringing. Methodical manual. –Tashkent: Yangi asr avlodi, 2009. - 95 p.